

10. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / [уклад. Л. О. Пустовіт та ін.]. - К. : Довіра, 2000. - 1118 с.

11. Великий тлумачний словник сучасної української мови; [з дод., допов. та CD] / [уклад. і голов. ред. В. П. Бусел]. - К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2007. - 1736 с.

12. Філософський словник / [за ред. В. І. Шинкарука]. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. - 800 с.

13. Lyle N. Financial Reporting Supply Chain: Current Perspectives and Dictions / N. Lyle. - New York : International Federation of Accountants, 2008.

14. Pounder B. Convergence Guidebook for Corporate Financial Reporting / B. Pounder. - John Wiley & Sons, Inc., 2009. - 256 p.

Y. Ivakhiv

FINANCIAL REPORTING AS A DISCLOSURE SYSTEM

The concept of "financial reporting" as a system of creation, verification, presentation and use of information about economic activity of enterprises is grounded in the article. Basic differences between the financial reporting as a process and financial statements as an information product are discussed.

Key words: information, financial statements, financial reporting.

© Ю. Івахів

Надійшла до редакції 10.06.2011

УДК 330. 837

ІНФОРСМЕНТ ПРАВ ВЛАСНОСТІ

ІРИНА КАРПУХНО,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії
Донецького національного університету

КАТЕРИНА ЧАУСОВСЬКА,

аспірант Донецького національного університету

У статті з позицій економічної теорії розглянуті механізми захисту прав власності та контрактних відносин. Сформульовано найважливіші умови ефективного функціонування й захисту прав власності в сучасній Україні, зокрема вони включають проведення реформи державної служби, удосконалення законодавства про власність та підприємництво, забезпечення прозорості судочинства і суддівського корпусу, перехід до системи екстериторіальності судів, антикорупційні заходи та ін.

Ключові слова: економічна теорія прав власності, специфікація і захист прав власності, судова система.

Постановка проблеми. У сучасній економічній теорії одержав розвиток напрямок економічного аналізу, який має назву інституціоналізм. Однією з теорій цього напрямку є економічна теорія прав власності. З позицій цієї теорії панівна в суспільстві система прав власності - це сукупність економічних відносин з приводу рідкісних ресурсів; вступивши в ці відносини, окремі члени суспільства протистоять один одному. Необхідною умовою ефективної роботи ринку є специфікація і захист прав власності. Найбільш слабкою ланкою в системі захисту власності та контрактних зобов'язань сьогодні є "enforcement" (інфорсмент) прав власності і контрактних відносин¹.

¹ Використання англійського терміна "enforcement", тобто примусове застосування права (закону) або правозастосування, примусове проведення в життя, примус до виконання вимог, обумовлено відсутністю адекватного за своєю лаконічністю терміна.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи економічної теорії прав власності сформульовані в роботах Р. Коуза [1], А. Алчіана [2], Г. Демсеца [3], Р. Познера [4]. Теорія прав власності важлива для нашої економіки в аспекті аналізу приватизації, її наслідків та формування ринкових інститутів. Єдиним оглядовим дослідженням достатньо високого рівня з теорії прав власності залишається робота російського економіста Р. Капелюшнікова "Економічна теорія прав власності", завдяки якій більшість економістів уперше дізналися про названий науковий напрямок [5].

У дев'яності роки ХХ ст. основна увага російських і вітчизняних науковців була звернена на популяризацію ідей зарубіжних учених із деякою адаптацією до пострадянських реалій (А. Шастітко, С. Малахов, В. Тамбовцев та ін.). Приблизно з 2000 р. починають з'являтися оригінальні дослідження з проблем власності в пострадянській економіці [6-9]. У них відзначається, що велика частина державної

№ 5 (112) липень-серпень 2011 р.

власності перейшла не до аутсайдерів, а до інсайдерів (менеджменту й персоналу підприємств), і з огляду на це в Україні не сформувався ефективний приватний власник. До того ж у діяльності фірм короткостроковий аспект переважає над довгостроковим, а мотив особистого збагачення нових власників домінує над цілями розвитку виробництва.

Метою дослідження є розробка механізму захисту прав власності й контрактних зобов'язань, що повинно забезпечити підвищення ефективності економіки в умовах країн із ринками, що розвиваються.

Виклад основного матеріалу. Більшість теоретичних моделей та емпіричних спостережень приводять до висновку, що інфорсмент господарських прав удається реалізувати, як правило, при взаємній зацікавленості учасників господарського процесу. Лише у виняткових випадках вони апелюють безпосередньо до судово-правових органів. Особливо велику роль у розвинутій ринковій економіці має культура контракту й відносини довіри, що складаються на основі стійких контрактних норм². Чим чесніші сторони, тим глибша довіра між ними й нижчі трансакційні витрати.

В умовах постсоціалістичної економіки й переходу до ринку відносини довіри не є широко розповсюдженими. Ступінь довіри можна виміряти різними способами, зокрема, часткою передоплати. Відповідний показник становить в Україні, Білорусії та Росії близько 40 %, тоді як в Угорщині, Чехії та Польщі - приблизно 10 % [10, с. 5].

На початковій стадії переходу до ринку склад учасників подальших "повторюваних ігор" тільки формується. Кожній фірмі частіше доводиться вступати у відносини з новими партнерами, які не завжди оформлюються коректно складеними контрактами. Нарешті в перехідній економіці під сумнів ставиться головна вихідна посилка моделей репутаційної рівноваги - установка на підтримку життєздатності, а отже, і репутація розглянутої фірми. Очевидно, що в подібних випадках регулювання контрактних відносин третьою стороною, найчастіше судово-правовими інстанціями, має відігравати особливо важливу роль³.

Чим коротша історія ринкових взаємодій і чим менш звичні договірні відносини, які передбачають узгоджені та пристосовані до специфічних ситуацій механізми адаптації, тим більше значення має регулювання, яке здійснюється судовими інстанціями.

Якщо публічно-правовий інфорсмент функціонує недостатньо ефективно, то паралельно з ним почи-

нають працювати системи приватного інфорсменту. У результаті формується надзвичайно марнотратна й неефективна система, у рамках якої величезний апарат державних органів правопорядку (сам по собі високо комерціалізований) доповнюється службами безпеки великих корпорацій, приватними охоронними агентствами. До того ж обидві системи одночасно співпрацюють і змагаються з кримінальними угрупованнями. Останні забезпечують дотримання приватних контрактів там, де офіційні юридичні служби зробити цього не спроможні. Мафія⁴ перетворюється на потужну силу, якщо законодавство має багато прогалин, а судова влада повільна й корумпована, так що судові рішення не виконуються. У такій ситуації дуже важко чітко відрізнити легальні методи захисту власності та способи примусу порушника умов контракта до виконання своїх зобов'язань від незаконних методів.

Таким чином, середовище, у якому готується й виконується угода, характеризується наявністю трьох типів суспільних механізмів: **А** - морально-асоціативний механізм, що спирається на чесність і взаємну довіру сторін контрактних відносин; чесна поведінка зміцнює репутацію між сторонами, установлюються не ворожі, а партнерські відносини співробітництва; **Б** - судово-правовий механізм, що забезпечує виконання приватного контракту заходами державного примусу; **В** - механізм агресії, заснований на прямому насильстві поза законодавчим полем.

Між цими механізмами можуть виникнути два види зв'язків. Перший вид об'єднує механізми **А** і **Б**. Дія обох механізмів взаємно посилюється. Чим більша взаємна довіра між діловими партнерами, тим менше судових справ. Це послаблює тиск на судову систему й прискорює юридичні процедури, що зміцнює довіру до судово-правового механізму. Чим більше бізнес зможе довіряти правовим методам забезпечення дотримання приватних контрактів, тим менше йому буде потрібно вдаватися до юридичних процедур. Загроза подати позов стає дуже правдоподібною й ефективною, навіть якщо вона лише іноді здійснюється. Представники бізнесу розуміють, що нечесна поведінка обходиться дорого, тоді як чесна поведінка є інвестицією, яка приносить дохід.

Другий вид зв'язків протиставляє механізми **А** і **Б** механізму **В**. У цьому випадку виникає ситуація руйнівного заміщення. Якщо два перших, законних, механізми не можуть функціонувати належним чином, то вакуум заповнюється третім, незаконним, механізмом. Чим більше бізнес покладається на механізм **В** і вдається до незаконних заходів, тим нижчий авторитет закону. Чим сильніше підприємці бояться один одного, тим менше вони один одному довіряють. Виходить замкнуте коло, у якому руйнівні процеси взаємно посилюються.

Зі сказаного випливає серйозний висновок щодо вибору напрямку суспільних дій. Не слід концентрувати зусилля тільки на боротьбі зі злочинністю та мафією. Це робити, звичайно, необхідно, але важливіше зміцнити механізми **А** і **Б**, що саме по собі звузить сферу дії механізму **В**.

Як наслідок недостатньої специфікації й захисту прав власності та контрактних зобов'язань виступає

² У подібному контексті "норма" - це санкціоноване державою правило, яке не впроваджується в життя за допомогою загрози санкцій, передбачених законом, але якого, проте, постійно дотримуються. Такі норми зазвичай спираються на тривалий досвід взаємодії сторін, накопичений за час їхнього спілкування.

³ Механізми підтримки двосторонніх відносин регулюються або органами державної виконавчої влади (державні наглядові органи), або судовими інстанціями (судово-наглядові органи). Однак політична незалежність суддівського корпусу визначає суттєві відмінності між рішеннями, прийнятими урядовими чиновниками (наприклад, митними чиновниками, зацікавленими в збільшенні надходжень, або представниками наглядових органів, що контролюють дотримання норм акціонерного та антикредиторського законодавства) і судовими органами. Рішення державних чиновників прийнято вважати менш об'єктивними й збалансованими, оскільки вони виходять із поточних завдань тих чи інших урядових відомств.

⁴ Мафія в первісному значенні слова - це "охоронна організація", нелегальна приватна поліція, що захищає інтереси бізнесменів, які знаходяться під її "дахом". Одна з її традиційних функцій - збір грошей і вибивання боргів.

налагоджена система хабарів, що справляє значний вплив на рішення органів правопорядку⁵. Приватні особи, чи то державні чиновники, чи то учасники кримінальних угруповань мають безперешкодний доступ до капіталу й доходів - доступ, який повинні були б мати лише їх власники. Це неминуче змінює умови ринкової рівноваги, що тільки складається.

Сьогодні ми зіткнулися з наслідками роботи нефункціонального державного апарату, що відрізняється значною часткою цинізму, корумпованим ставленням до використання влади й украй слабким уявленням про те, як повинна поводитися нормальна людина в демократичній країні. Це можна пояснити історично складеними факторами, ефектом "залежності від траєкторії попереднього розвитку". Росія й Україна успадкували від царизму службу низької якості, а потім отримали пригнічуючий досвід соціалізму протягом певного періоду часу. Ідеолог перебудови, секретар ЦК КПРС О. М. Яковлев у своїх мемуарах пише: "Чиновник, попри будь-які закони, повністю прибрав владу до своїх рук, править безсовісно й безталанно, але успішно підгризає корінчики зникаючого деревця, що іменується свободою. Чиновнику потрібні зовсім інші свободи - свобода красти, свобода принижувати людей, свобода від будь-якої відповідальності. Чиновництво - наша загибель, воно безконтрольне, пихате, зажерливе, постійно нарощує моральний та економічний терор. Права людини для нього - пустий звук. У Росії всі режими занепадали від "ненажерливості владою". І також від дурнів бундючних, та ще хамів, нахабних від безкарності, простофільних навіть у найдрибніших справах. Чиновництво повертається до своєї провідної функції радянського періоду - брехні" [12, с. 557].

Кваліфікована й відповідальна бюрократія можлива тільки як апарат, що піддається жорсткому громадському контролю. Демократія - це система з таким контролем. Тому надзвичайно важливо, поперше, розробити механізми громадського контролю за результатами діяльності влади. По-друге, оскільки ці результати визначають стан суспільства, економіки, необхідно пов'язати доходи цих осіб із динамікою соціально-економічного розвитку суспільства, регіону тощо. Усі ці заходи могли б тісніше пов'язати ефективність праці чиновників з розмірами їх трудової винагороди й, отже, привести до зростання багатства нації та добробуту населення. Навіть поверховий аналіз дозволяє зробити висновок, що саме для категорій працівників, від яких найбільше залежить майбутнє - вищих чиновників, найбільших бізнесменів, - указаний принцип не діє. На тлі деградації економіки з'явилися не просто багаті, а супербагаті люди, мільярдери, що входять до списків найбагатших людей планети.

Стратегія економічної політики передбачає здійснення реформи державної служби в Україні. 25 березня 2011 р. до Верховної Ради направлено довгоочікуваний проект закону "Про державну службу" (нова редакція). Законопроект робить значний крок

до наближення системи державної служби до стандартів розвинених держав. На жаль, через відсутність двох ключових позицій (гарантій професійності та політичної нейтральності вищого корпусу державної служби, а також легітимного інституційного механізму управління системою державної служби) позитивний ефект може виявитися незначним.

Для рядових службовців прийняття закону означатиме, що вони отримають достатньо жорстке регулювання, як у Європі. Але при цьому належна захищеність від політичного та іншого суб'єктивного тиску їм не гарантується. Ініціативність, принциповість і надалі будуть залишатися винятковими рисами окремих чиновників. Буде заохочуватися жорстка дисципліна, бездоганне виконання наказів та доручень, нехай навіть і сумнівних. Політичне керівництво держави зберігає абсолютний вплив на систему державної служби.

За розрахунками президента Центру ринкових реформ В. Ланового, українські чиновники завдяки корупції щорічно привласнюють 80-90 млрд грн [13]. Будемо сподіватися, що прийнятий 7 квітня 2011 р. новий пакет антикорупційних законів забезпечить захист громадян від злочинних посягань, запобігання втратам держави і суспільства від дій правопорушників, усунення ганебних явищ, які гальмують розвиток економіки. Становлення ринкових відносин і формування громадянського суспільства сприятиме створенню позитивного іміджу України за її межами, а також подальшому вдосконаленню діяльності правоохоронних органів.

Особливу роль у неефективній реалізації власності продовжує відігравати політизація існуючої системи затвердження й підтримки прав власності. В Україні, як і раніше за комуністів, дії керівників приватизованих підприємств важко визнати незалежними від уряду й від місцевих органів влади⁶. Наявність широких можливостей (законних і напівзаконних) для політичного втручання у функції господарського керівництва, в ухваленні рішень (судових) про усунення або призначення керівників компанії може вважатися однією з найбільш характерних рис сформованої системи майнових прав в Україні. Доступ до розпорядження правами корпоративного контролю, мабуть, ще довго буде залишатися високополітизованим не тільки в переносному, а й у буквальному сенсі слова.

Відсутність механізмів ефективного інфорсменту часом відкидає економіку на більш ранні стадії ринкового розвитку. Ідеться, зокрема, про виникаючий час від часу масовий перехід до бартерних операцій, про вимоги обов'язкових досить значних застав при отриманні позики, передоплати при покупках, про примусове списання грошових коштів із рахунків

⁶ У СРСР реальна роль комуністичної партії та її організацій на підприємствах багато в чому збіглася з роллю акціонерів у капіталістичному суспільстві. Керівник підприємства перебував під контролем партійної організації цього підприємства, відповідно, із цілої низки питань господарського життя його відповідальність перед територіальним комітетом КПРС була вищою, ніж перед міністерством. Слід також відзначити налагоджену внутрішню структуру управління цим контролем - регулярно проводилися "збори акціонерів"; хоча систему партійного контролю все ж таки навряд чи правомірно уподібнювати аудиторським перевіркам на замовлення ревізійної комісії в сучасному акціонерному товаристві, тим не менш, багато аналогів напрошуються самі собою.

⁵ Відповідно до рейтингів Світового банку 2000 р., які обчислено на основі опитування підприємств різних країн, індекс некорумпованості судово-правової системи виявився найвищим у країнах зі скандинавським типом законодавства - 4,65, з англосаксонським - 3,82, з німецьким - 3,92. У країнах з перехідною економікою найнижчий індекс некорумпованості - 2,8 [11, с. 88].

позичальника для погашення прострочених боргів тощо. Недосконалий інформент прав власності з усією очевидністю перешкоджає формуванню ефективної системи корпоративного управління.

У зв'язку із цим, потребує докорінного реформування судова система України, що є одним із зобов'язань України перед Радою Європи. Так, Європейський суд у Страсбурзі, розглядаючи справу за позовом російської компанії "Совтрансавто" до українського уряду, прийшов до висновку про те, що Україна не забезпечила незалежності й справедливості своїх судових інстанцій - від первинних до Вищого арбітражного судів. Так само, як і раніше, суди порівняно з такими структурами, як Міністерство внутрішніх справ, Служба безпеки України, прокуратура знаходяться на нижній сходинці правоохоронної системи (нижче судів тільки адвокатура). Суди повністю залежать як від місцевої, так і центральної влади. Адже саме вони вирішують питання про фінансування судів, виплати заробітної плати і, нарешті, надання житла співробітникам.

Найважливішою гарантією прав громадян є не тільки захист у суді, але й забезпечення своєчасної реалізації судових постанов. В останні роки в Україні склалася критична ситуація з виконанням судових рішень. У 2004 році Європейський суд з прав людини встановив, що в Україні немає ефективних засобів захисту від невиконання судових рішень [14].

За даними міністра юстиції О. Лавриновича, сьогодні в Україні виконується лише кожне четверте судові рішення. За статистикою, значна частина судових рішень не виконується через велику завантаженість державних виконавців. Наприклад, у 1994 році Державна виконавча служба повинна була здійснити 3 млн 336 тис. примусових виконань рішень судів, у 2001 році - 4,3 млн, а вже в першій половині 2002 року ця цифра дорівнювала 5 млн [15]. Тільки на одного держвиконавця припадає 300 примусових виконань рішень. Зрозуміло, що впоратися з такою масою відмовників "платити за рахунками" просто неможливо. Невиконання судових рішень дискредитує всю систему правосуддя. У результаті авторитет служителів Феміди падає, а окремі громадяни та керівники підприємств, зневірившись у можливості захистити свої інтереси законним шляхом, нерідко для пошуку правди вдаються до послуг кримінальних структур. Як відомо, відмова від правових методів вирішення спорів у кінцевому результаті призводить до криміналізації багатьох сфер життя й створює ґрунт для шахрайства. Відставання від змін, що відбуваються, невисока підготовка, відсутність досвіду, брак прецедентів і загальний брак ресурсів давно переслідують судову систему, що часом і веде до винесення сумнівних рішень. Таким чином, формування ефективної судової влади - від досягнення справжньої незалежності судів до підвищення кваліфікації працівників цієї системи - було б одним із найбільш важливих кроків у напрямку захисту прав власності, контрактів, а також посилення регулюючої ролі держави, що відповідає принципам ринкової економіки.

Висновки

Важливими умовами ефективного функціонування й захисту прав власності в сучасній Україні мають стати, по-перше, реформування інститутів державної влади, проведення реформи державної служ-

би. У рамках існуючої системи влади позитивні зрушення в суспільстві ускладнені. Відомий польський філософ, творець праксеології Тадеуш Котарбінський говорив, що "кожна добра справа, яка розпочата в рамках хибної системи, рано чи пізно нейтралізується цією системою".

По-друге, необхідне подальше вдосконалення законодавства про власність та підприємництво.

По-третє, забезпечення ефективної відповідності між державними наглядовими органами та незалежними судово-наглядовими інстанціями.

По-четверте, забезпечення реалізації чинних нормативно-правових актів: забезпечення прозорості суддівського корпусу та судової діяльності, повний перехід до системи екстериторіальності судів, подальше реформування процесуального права, розвиток системи досудового розгляду спорів.

По-п'яте, забезпечення адекватного фінансування правоохоронної системи, включаючи суди й податкові органи.

По-шосте, створення умов для реальної незалежності судових органів від впливу центральної та місцевої виконавчої влади.

По-сьоме, реалізація комплексу антикорупційних заходів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Coase R. H. The nature of the firm / R. H. Coase // *Economica*. - 1937. - V. 4. - № 5.
2. Alchian A. A. Corporate management and property rights / A. A. Alchian // *The economics of property rights* / [ed. by Furuboth E. G., Pejovich S.]. - Cambridge, 1974.
3. Demsetz H. Toward a theory of property rights / H. Demsetz // *American Economic Review*. - 1967. - V. 57. - № 2.
4. Posner R. A. Economic analysis of law / R. A. Posner. - Boston, 1972.
5. Капелюшников Р. И. Экономическая теория прав собственности (методология, основные понятия, круг проблем) / Р. И. Капелюшников - М. : Институт экономики и международных отношений, 1990. - 82 с.
6. Українська приватизація: плюси і мінуси / [Є. Головаха, В. Дубровський, О. Кошик, О. Білоцерківцев]. - К. : Альтерпрес, 2001.
7. Григорян Г. М. Собственность: история и современность / Г. М. Григорян. - Харьков, 2002.
8. Мельник Л. Ю. Економіка, власність і підприємство / Л. Ю. Мельник, М. Х. Корецький. - Дніпропетровськ, 2002.
9. Рибалкін В. Теорія власності / В. Рибалкін, І. Лазня. - К. : Логос, 2000. - 279 с.
10. Корнаи Я. Честность и доверие в переходной экономике / Я. Корнаи // *Вопросы экономики*. - 2003. - № 9. - С. 4-17.
11. Радыгин А. Информент прав собственности и контрактных обязательств / А. Радыгин, Р. Энгов // *Вопросы экономики*. - 2003. - № 5. - С. 83-100.
12. Яковлев А. Н. Сумерки / А. Н. Яковлев. - М. : Материк, 2003. - 688 с.
13. Дробноход Н. Государственный лабиринт для украинского народа найдем ли выход? / Н. Дробноход // *Зеркало недели*. - 2003. - 26 апреля.
14. Юдковская А. Украинцы жалуются на невыполнение судебных решений / А. Юдковская // *Сегодня*. - 2010. - 19 мая.
15. Галух А. Сегодня в Украине исполняется только каждое четвертое судебное решение / А. Галух // *Факты*. - 2002. - 3 августа.

I. Karpukhno, K. Chausovs'ka

ENFORCEMENT OF OWNERSHIP RIGHTS

The article considers the mechanisms of ownership rights and contract relations from the position of economic theory of ownership rights' defense. The major effective operating and defense of ownership rights conditions in modern Ukraine are formulated.

Key words: economic theory of ownership rights, specification and defence of ownership rights, judicial system.

© I. Карпукно, К. Чаусовська
Надійшла до редакції 14.06.2011

УДК 658.78.012.12:631.1.027

АНАЛІЗ ПРОВІДНИХ СКЛАДОВИХ МАРКЕТИНГОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

ОЛЕГ КЛОКАР,

кандидат економічних наук, доцент

Білоцерківського національного аграрного університету

Визначено та проаналізовано провідні складові маркетингового потенціалу аграрного сектора економіки: трудовий (кадровий), фінансовий потенціал; організаційне, управлінське та інформаційне забезпечення маркетингу; потенціал маркетингових підрозділів. Акцентовано увагу на відсутності маркетингових підрозділів у сільськогосподарських підприємствах, низькому рівні розвитку цього потенціалу в цілому. Наголошено на необхідності розробки заходів щодо підвищення ефективності господарювання підприємств аграрної галузі із застосуванням маркетингу.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, маркетинговий потенціал, реалізація сільськогосподарської продукції, товаровиробник, споживач.

Постановка проблеми. Ефективне виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції, своєчасне задоволення попиту споживачів на неї можливе, передусім, за умови високого рівня розвитку маркетингового потенціалу аграрної сфери. Проте відсутність умов щодо якісного відтворення та використання всіх його складових негативно впливає на збут продукції, рентабельність підприємств і добробут працівників галузі в цілому. Так, обсяг реалізації продукції в аграрному секторі економіки протягом останніх 5 років зменшився втричі, що свідчить про низький рівень впровадження сучасних маркетингових технологій у сільськогосподарських підприємствах [8, с. 132-133]. Це дестабілізує попит та пропозицію вітчизняної сільськогосподарської продукції на всіх ринках її збуту. Тому актуальним питанням на сучасному етапі розвитку аграрного сектора економіки України є визначення стану розвитку маркетингових ресурсів підприємств.

Дослідження і публікації, у яких започатковано вирішення проблеми. Дослідженням вищевказаної проблеми зокрема займалися такі науковці: О. Бондаренко, В. Трегобчук, О. Вороновська, О. Олійник [1-4]. Учені визначили основні засади формування маркетингової політики сільськогосподарських підприємств. Проте проблема оцінки

рівня розвитку її складових у контексті трансформації соціально-економічних відносин в аграрній сфері розроблена ними недостатньо.

Мета статті, завдання і методи дослідження. Ураховуючи актуальність і невирішеність вищевказаної проблеми, головною метою дослідження є аналіз провідних складових маркетингового потенціалу аграрного сектора економіки. Для досягнення цієї мети слід було вирішити такі завдання: визначити основні складові маркетингового потенціалу аграрної сфери та особливості їх формування й використання; провести оцінку вищевказаних складових; виявити переваги та недоліки формування та використання кожної з них й обґрунтувати отримані результати.

З метою вирішення вищевказаних завдань нами використовувалися такі методи дослідження: діалектичний, абстрактно-логічний, системно-структурний тощо.

У зв'язку з відсутністю необхідної статистичної інформації щодо всіх аспектів формування та розподілу маркетингового потенціалу агросфери, нами в 2009 р. здійснено аналіз фінансово-господарської діяльності 28 сільськогосподарських підприємств Київської області (Білоцерківський, Володарський, Кагарлицький, Фастівський та ін. райони) за останні

№ 5 (112) липень-серпень 2011 р.